

This project is co-funded by
the European Union

mūsu pasaule
mūsu cieņa
mūsu nākotne

MIGRĀCIJA
UN TIESĪBAS:
VEIDOJOT
NĀKOTNI
KOPĀ

RĪGAS DOMES
IZGLĪTĪBAS, KULTŪRAS
UN SPORTA DEPARTAMENTS

LATVIJAS
CILVĒKTIESĪBU
CENTRS
LATVIAN
CENTRE FOR HUMAN
RIGHTS

Vadlīnijas pašvaldības darbiniekiem darbā ar jauniebraucējiem (imigrantiem)¹

Rīga, 2017. gada jūnijs

¹ Vadlīnijas ir tapušas starptautiskā projekta „Gūstot labumu no attīstības (*AMITIE CODE – Capitalizing On DEvelopment*)” ietvaros. Projekts tiek līdzfinansēts Eiropas Komisijas programmas „Nevalstiskais sektors un vietējās pašvaldības – sabiedrības apziņas paaugstināšana par attīstības un izglītības jautājumiem attīstībai Eiropā” ietvaros. Latvijā projektu īsteno Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments un Latvijas Cilvēktiesību centrs. Latvijas Cilvēktiesību centra līdzfinansējuma daļu, no kuras tiek segta tā daļība vadlīniju sastādīšanā, finansē Sabiedrības integrācijas fonds no valsts budžeta līdzekļiem “NVO līdzfinansējuma programmas” ietvaros. Par šīs publikācijas saturu pilnībā atbild tās autori un tā nekādā veidā neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli.

Satura rādītājs

IEVADS	4
1. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS	5
1.1. Jauniebraucēju/imigrantu grupas.....	5
1.2. Jauniebraucēju tiesības un vajadzības	6
Dokumentu noformēšana.....	7
Mājoklis un izmitināšana	8
Izglītība.....	9
Latviešu valodas apguve	9
Nodarbinātība	10
Veselības aprūpe.....	11
Sociālais atbalsts	12
Nepilngadīgie bez pavadības	13
Informācija par valsti	13
2. IZaicinājumi darbā ar jauniebraucējiem un iespējamie risinājumi	14
2.1. Komunikācija.....	14
Rekomendācijas un ieteikumi valodas barjeras pārvarēšanai.....	14
Rekomendācijas un ieteikumi stereotipu un aizspriedumu pārvarēšanai.....	15
Ieteikumi efektīvas komunikācijas un jauniebraucēju adaptācijas veicināšanai	16
Rekomendācijas un ieteikumi posttraumatiskā stresa sindroma ietekmes mazināšanai uz komunikāciju	17
2.2. Dokumenti	17
Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju dažādu dokumentu pieejamības veicināšanai.....	18
2.3. Piekļuve mājoklim	18
Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju mājokļa pieejamības veicināšanai	19
2.4. Piekļuve izglītībai	20
Rekomendācijas un ieteikumi bērna tiesību uz izglītību veicināšanai	20
2.5. Nodarbinātība	21
Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju nodarbinātības veicināšanai.....	21
2.6. Veselība.....	22
Rekomendācijas un ieteikumi veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības veicināšanai	22
2.7. Nepilngadīgie bez pavadības	23
Rekomendācijas un ieteikumi darbam ar nepilngadīgajiem bez pavadības.....	23
3. IESTĀDES UN ORGANIZĀCIJAS, KAS STRĀDĀ AR JAUNIEBRAUCĒJIEM	25
3.1. Dokumentu noformēšana.....	25

3.2.	Nodarbinātība	25
3.3.	Izglītība un latviešu valodas apguve	26
3.4.	Juridiskā palīdzība, atbalsts statusa lietās un diskriminācijas gadījumos	27
3.5.	Sociālais atbalsts, palīdzība mājošanas jomā	28
3.6.	Nepilngadīgie bez pavadības	29
3.7.	Psihologa pakalpojumi un konsultācijas garīgās veselības jomā	30
3.8.	Palīdzība atgriešanās jautājumos.....	31
3.9.	Nevalstiskās organizācijas, kuras strādā ar dažādiem jautājumiem	31

IEVADS

Kaut arī migrantu skaits Latvijā uz daudzu citu Eiropas Savienības (ES) dalībvalstu fona ir visai neliels, migrācijas procesi aizvien vairāk skar arī Latviju: gan mūsu iedzīvotāji izceļo uz pastāvīgu dzīvesvietu citās valstīs, gan cilvēki no citām valstīm izvēlas Latviju par savu dzīvesvietu. Ik gadu Latvijā pieaug imigrantu (jauniebraucēju) skaits no ES un no citām (trešajām) valstīm. Jauniebraucēju vidū ir studenti, nodarbinātie, investori, Latvijas Republikas (LR) valstspiederīgo un ārzemnieku ģimenes locekļi, kā arī bēgļi, personas ar alternatīvo statusu, bezvalstnieki u. c. Lielākā daļa jauniebraucēju dzīvo Rīgā, un Rīgas pašvaldība aizvien biežāk saskaras ar nepieciešamību risināt dažādus jautājumus, kas skar jauniebraucēju sociālo un ekonomisko iekļaušanos. Šajā kontekstā sociālajiem un citiem pašvaldības darbiniekiem ir aktuāla zināšanu un prasmju pilnveidošana darbā ar jauniebraucējiem, tostarp bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

Vadlīniju mērķis ir palīdzēt pašvaldības darbiniekiem, īpaši sociālajiem darbiniekiem, kā arī citiem profesionāļiem, darbā ar jauniebraucējiem (personām ar uzturēšanās atļaujām, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu). Vadlīnijas tika izstrādātas, balstoties uz Rīgas pašvaldības sociālo darbinieku priekšlikumiem semināros „Migrācija, cilvēktiesības un attīstība”, kas notika projekta „AMITIE CODE” ietvaros 2016. gada maijā un oktobrī, kā arī projektā iesaistīto ekspertu zināšanām un pieredzi.

Vadlīnijas ietver sevī **situācijas raksturojumu** – jauniebraucēju kategorijas, vajadzības un tiesības; izaicinājumus darbā ar jauniebraucējiem, iespējamus risinājumus un rekomendācijas pašvaldībai un pašvaldības darbiniekiem; dažādu institūciju un organizāciju iesaistes/palīdzības veidus darbā ar jauniebraucējiem, ieskaitot kontaktinformāciju, kur vērsties dažādās situācijās².

² Visa sniegtā informācija ir aktuāla uz 2017. gada 1. jūniju. Vadlīnijās minētajos normatīvajos aktos ir iespējami grozījumi, tāpēc tos ir ieteicams pārbaudīt.

1. SITUĀCIJAS RAKSTUROJUMS

1.1. Jauniebraucēju/imigrantu grupas

Daļa migrantu Latvijā uzturas īslaicīgi, ieceļojot bez vīzas vai ar saņemtu vīzu. Gadījumā, ja citas valsts pilsonis uzturas mūsu valstī ilgāk par 90 dienām pusgada laikā, Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP) pieņem lēmumu par termiņuzturēšanās atļaujas vai pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanu. ES, Eiropas Ekonomikas Zonas (ES/EEZ) vai Šveices Konfederācijas pilsoņiem tiek izsniegta reģistrācijas apliecība vai pastāvīgās uzturēšanās apliecība atkarībā no viņu uzturēšanās ilguma Latvijā. Ārzemnieki ar uzturēšanās atļauju, reģistrācijas apliecību un pastāvīgās uzturēšanās apliecību skaitās Latvijas iedzīvotāji, un ziņas par viņiem ir iekļautas LR iedzīvotāju reģistrā.

Saskaņā ar PMLP datiem uz 2017. gada 1. janvāri Latvijā dzīvoja 52189 personas ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju un 38193 – ar termiņuzturēšanās atļauju, kas ieceļoja valstī dažādu iemeslu dēļ: nodarbinātība, ģimenes apvienošanās, studijas u. c. Lielākā daļa jauniebraucēju ir **trešo valstu valstspiederīgie jeb personas, kas nav ES/EEZ vai Šveices Konfederācijas valstu pilsoņi**, taču pieaug arī Eiropas valstu pilsoņu skaits.

Kas ir jauniebraucēji/imigranti Latvijā?

Personas ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju – LR pilsoņu, nepilsoņu un ārzemnieku laulātie un bērni, personas, kuras atbrauca uz Latviju, lai apvienotos ar ģimeni, Latvijā pastāvīgi dzīvojošie ārvalstu pilsoņi, ES pastāvīgie iedzīvotāji, bēgļi utt. Uz 2017. gada 1. janvāri Latvijā pastāvīgi uzturējās 47703 trešo valstu pilsoņi (visvairāk – Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas pilsoņi) un 4486 ES/EEZ un Šveices Konfederācijas pilsoņi, kopā no 99 valstīm.

Personas ar termiņuzturēšanās atļauju – personas, kuras ieceļoja Latvijā nodarbinātības un studiju nolūkos, investori, LR pilsoņu, nepilsoņu un ārzemnieku ģimenes locekļi, personas ar alternatīvo statusu, bezvalstnieki u. c. Uz 2017. gada 1. janvāri Latvijā ar termiņuzturēšanās atļauju dzīvoja 26262 trešo valstu pilsoņi (lielākoties no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas) un 11931 ES/EEZ un Šveices Konfederācijas pilsonis.

Avots: PMLP, <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/statistika/uzturesanas-atlaujas.html>.

Saasinoties militārajiem konfliktiem un pasliktinoties drošības un cilvēktiesību situācijai Tuvo Austrumu un Āfrikas valstīs, pēdējos gados ir palielinājies to cilvēku skaits, kas meklē patvērumu ES. Pēc PMLP datiem, kopš 1998. gada, kad Latvijā sāka darboties patvēruma procedūra, patvērumu ir lūgušas vairāk nekā 2000 personu; bēgļa statuss ir piešķirts kopumā 118 personām, bet alternatīvais statuss – 255 personām. Uz 2017. gada sākumu Latvijā iedzīvotāju reģistrā tika iekļauti 95 bēgļi un 213 personas ar alternatīvo statusu; bēgļa vai alternatīvais statuss tika

piešķirts personām no Irākas, Sīrijas, Afganistānas, Eritrejas, Kazahstānas, Krievijas, Irānas, Uzbekistānas u. c. valstīm.

ES pārvietošanas programmas ietvaros Latvijai ir jāuzņem 531 patvēruma meklētājs no Grieķijas un Itālijas, kā arī pārmitināšanas programmas ietvaros 50 personas no Turcijas laika posmā no 2016. gada līdz 2017. gadam. Līdz 2017. gada vidum Latvijā ir uzņemtas vairāk nekā 300 personu – Sīrijas, Irākas un Eritrejas valstspiederīgo.

Bēglis – persona, kurai [Patvēruma likumā](#) noteiktajā kārtībā un saskaņā ar [1951. gada Ženēvas konvenciju](#) ir piešķirts bēgļa statuss. Bēgļa statusu piešķir personām, kuras pamatoti baidās no vajāšanas sakarā ar tās rasi, reliģiju, tautību, piederību pie noteiktas sociālās grupas vai tās politiskajiem uzskatiem.

Persona ar alternatīvo statusu – persona, kuru nevar atzīt par bēgli atbilstoši [1951. gada Ženēvas konvencijai](#), bet saskaņā ar starptautiskajiem līgumiem, ES likumdošanu tām nepieciešama aizsardzība, ja pilsonības valstī personai draud nāves vai miesas sods, spīdzināšana, necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās vai sodīšana; arī, ja personai ir smagi un individuāli draudi dzīvībai un veselībai plašas vardarbības vai bruņotu konfliktu dēļ.

Patvēruma meklētājs – trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas Patvēruma likumā noteiktajā kārtībā ir izteicis vēlmi iegūt bēgļa vai alternatīvo statusu. Patvēruma meklētāja statuss personai ir tik ilgi, kamēr [PMLP](#) pieņem lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu vai nepiešķiršanu.

Avots: Patvēruma likums, <https://likumi.lv/ta/id/278986-patveruma-likums>.

Latvijā dzīvo arī ap 180 bezvalstnieku – personas, kurām saskaņā ar 1954. gada Konvenciju par bezvalstnieka statusu nav nevienas valsts pilsonības, piemēram, tādēļ ka viņi nebija savlaicīgi nomainījuši bijušās PSRS pasi vai citu iemeslu dēļ, kad neviena cita valsts viņiem nav piešķirusi pilsonību un viņi neatbilst Latvijas nepilsoņa statusa iegūšanas kritērijiem.

1.2. Jauniebraucēju tiesības un vajadzības

Strādājot ar jauniebraucējiem, ir jāņem vērā atšķirības dažādu jauniebraucēju kategoriju tiesību apjomā. Piemēram, ES/EEZ dalībvalstu pilsoņiem tiesības uz izglītību, nodarbinātību, sociālajām garantijām un veselības aprūpi lielākoties ir līdzīgas kā LR pilsoņiem. Savukārt trešo valstu valstspiederīgajiem ar termiņuzturēšanās atļauju ir ievērojami mazāks valsts apmaksāto pakalpojumu klāsts nekā ārzemniekiem ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju un bēgļiem, un personām ar alternatīvo statusu. Īpaša kategorija ir patvēruma meklētāji, kuru tiesību un vajadzību nodrošināšana galvenokārt ir valsts iestāžu (PMLP, Valsts robežsardzes u. c.) kompetence, bet pašvaldības ir atbildīgas tikai par atsevišķu funkciju veikšanu (piemēram, aizbildņu iecelšanu nepilngadīgajiem). Taču, tāpat kā jebkuram cilvēkam, visiem jauniebraucējiem ir nepieciešamība pēc dokumentu noformēšanas, pamatvajadzību

apmierināšanas (ūdens, pārtikas u. c.), mājokļa, veselības aprūpes, izglītības un darba u. c. iespējām, līdz ar to pašvaldībai jāspēj sagatavoties saskarsmei ar dažādu jauniebraucēju pārstāvjiem, kas vērsas pēc informācijas un/vai palīdzības.

Dokumentu noformēšana

Uzturēšanās atļaujas, kas dod tiesības legāli uzturēties Latvijā un saņemt dažādus pakalpojumus, ārzemniekiem izsniedz PMLP.

Uz pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai ES pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijā **trešo valstu valstspiederīgais** var pretendēt, ja viņš/-a ir nepārtraukti (ar Imigrācijas likumā noteiktajiem izņēmumiem) nodzīvojis/-usi Latvijā piecus gadus ar termiņuzturēšanās atļauju, kā arī citos gadījumos (piemēram, LR pilsoņa, nepilsoņa vai pastāvīgo uzturēšanās atļauju saņēmušā ārzemnieka nepilngadīgais vai apgādībā esošais bērns un citi ģimenes locekļi ar likumā noteiktajiem nosacījumiem). **Termiņuzturēšanās atļaujas termiņš** ir atkarīgs no ieceļošanas mērķa.³

Patvēruma meklētājiem ir Valsts robežsardzes (VRS) izsniegtais **patvēruma meklētāja personas dokuments**, kas dod tiesības uzturēties LR līdz brīdim, kad tiek pieņemts galīgais lēmums par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu. Lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu pieņem PMLP Patvēruma lietu nodaļa, bet apelācijas gadījumā – Administratīvā rajona tiesa (galīgā instance). Apelācijas stadijā patvēruma meklētājiem pēc viņu iesnieguma PMLP vai VRS ir pieejama valsts garantētā juridiskā palīdzība, ko nodrošina Juridiskās palīdzības administrācija.

Vairāk informācijas par patvēruma meklētāju tiesībām var atrast Latvijas Cilvēktiesību centra (LCC) brošūrā „Ikvienam ir tiesības meklēt patvērumu” (krievu, angļu u. c. valodā):
<http://cilvektiesibas.org.lv/en/publications/information-leaflet-for-asylum-seekers-you-could-b-388/> vai vietnē www.beglis.lv/www.refugees.lv.

Bēgļiem tiek izsniegta **pastāvīgā uzturēšanās atļauja un ceļošanas dokuments**, kas vienlaikus ir arī personu apliecinošs dokuments.

Personām ar alternatīvo statusu tiek izsniegta **termiņuzturēšanās atļauja uz vienu gadu** ar tiesībām lūgt pagarinājumu. Ja personai ar šo statusu nav derīga personu apliecinoša un ceļošanas dokumenta, kā arī nav iespējams to saņemt, tai izsniedz ceļošanas dokumentu.

Bezvalstniekiem ir **tiesības pieprasīt termiņuzturēšanās atļauju uz laiku līdz pieciem gadiem**, kā arī saņemt ceļošanas dokumentu uz diviem gadiem.

³ Sk. sīkāk: <http://www.pmlp.gov.lv/lv/sakums/pakalpojumi/iecelosana-lv/uzturesanas-atlaujas/uzturesanas-termins.html>.

Personas, kas ieguvušas bēgļa vai alternatīvo statusu, saņemot ceļošanas dokumentu un uzturēšanās atļauju pirmo reizi, ir atbrīvojamas no valsts nodevas.

Vairāk par dokumentu noformēšanu var uzzināt PMLP <http://www.pmlp.gov.lv/lv/> (sadaļā „Pakalpojumi”).

Mājoklis un izmitināšana

Ārzemniekiem ar **pastāvīgo uzturēšanās atļauju (tostarp, bēgļiem) vai tiem, kuriem ir piešķirts ES pastāvīgā iedzīvotāja statuss Latvijā, kā arī ES/EEZ un Šveices Konfederācijas pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem** ir tiesības saņemt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, tostarp mājokļa jautājumā, tādā pašā apjomā kā Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem (sk. *Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 3. pantu*).

Ārzemniekiem ar termiņuzturēšanās atļauju valsts vai pašvaldības atbalsts mājokļa jautājumā normatīvajos aktos nav paredzēts.

Patvēruma meklētājiem ir tiesības uzturēties Patvēruma meklētāju centrā (PMC), kas atrodas Muceniekos, ievērojot centra kārtību, kā arī citā vietā Latvijas teritorijā. Daļa patvēruma meklētāju atrodas VRS Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā „Daugavpils”, kad notiek viņu dokumentu pārbaude vai pastāv bēgšanas iespējamība.

Personai, kurai ir piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, PMC ir jāatstāj. Šajā gadījumā atrast mājokli, kā arī citu sadzīvisko jautājumu risināšanā palīdz sociālie darbinieki un sociālie mentori. Saskaņā ar valdības apstiprināto Rīcības plānu personu, kurām nepieciešama starptautiskā aizsardzība, pārvietošanai un uzņemšanai Latvijā kopš 2016. gada aprīļa ir pieejami sociālo darbinieku un sociālo mentoru pakalpojumi individuālajam darbam ar patvēruma meklētājiem un personām ar bēgļa vai alternatīvo statusu. No 2016. gada 1. decembra līdz 2018. gada 31. maijam šos pakalpojumus nodrošina biedrība „Patvērums „Drošā māja”” Sabiedrības integrācijas fonda iepirkuma ietvaros.

Atšķirībā no bēgļiem **personām ar alternatīvo statusu** ir ierobežotākas iespējas saņemt sociālo palīdzību – tām ir tiesības uz patversmes un naktspatversmes pakalpojumiem, kā arī uz dzīvokļa pabalstu, kuru ir tiesīgs piešķirt pašvaldības sociālais dienests tādā kārtībā un apmērā, kāds noteikts attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem (sk. *citas šo personu tiesības sadaļā „Sociālais atbalsts”*).

Izglītība

LR normatīvie akti garantē tiesības uz bezmaksas pamatzglītību un vidējo izglītību **visiem bērniem neatkarīgi no viņu statusa** (*Satversmes 112. pants, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 11. pants, Izglītības likuma 3. pants, Vispārējās izglītības likuma 41. pants*). Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 591 bērna personas kods un iepriekšējo izglītību apliecinošie dokumenti nav priekšnosacījums uzņemšanai vispārējās izglītības iestādē.⁴

Nepilngadīgajiem patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu tiek nodrošinātas iespējas iegūt izglītību valsts valodā valsts vai pašvaldības izglītības iestādē.

Nepilngadīgajiem **patvēruma meklētājiem** atkarībā no viņa/-as izmitināšanas vietas izglītības iestādi nosaka Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), balstoties uz informāciju, kuru tai iesniedz PMLP vai VRS pēc nepilngadīgā vecāku vai pārstāvja lūguma. Nepilngadīgajiem patvēruma meklētājiem izglītības iespējas tiek nodrošinātas trīs mēnešu laikā, un viņiem ir tiesības pabeigt uzsākto vispārējās izglītības iegūvi arī pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas. IZM finansiāli atbalsta izglītības iestādes, kas uzņem nepilngadīgos patvēruma meklētājus (bet ne statusu ieguvušos bēgļus un personas ar alternatīvo statusu), un izstrādā individuālos plānus viņu izglītošanai.

Saskaņā ar Izglītības likumu ārvalstnieks vai bezvalstnieks maksā par augstākās izglītības programmas apguvi, ņemot vērā attiecīgās izglītības iestādes nosacījumus.

Latviešu valodas apguve

Latviešu valodas zināšanas ir viena no primārajām vajadzībām, lai jauniebraucēji iekļautos darba tirgū un sabiedrībā. Latviešu valodas pārzināšana A2 līmenī ir arī priekšnosacījums pastāvīgās uzturēšanās atļaujas un ES pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai. Jauniebraucējiem ir iespējas apgūt latviešu valodu par pašu līdzekļiem vai izmantojot Latviešu valodas aģentūras (LVA) e-materiālus un resursus (www.valoda.lv).

Bezmaksas latviešu valodas kursu organizēšanu **Rīgā deklarētajiem iedzīvotājiem** katru gadu atbalsta Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments.

Vairāk par valsts valodas kursiem var uzzināt departamenta mājas lapā www.iksd.riga.lv (sadaļā „Projektu konkursi”).

Patvēruma meklētājiem latviešu valodas kursus PMC „Mucenieki” nodrošina LVA.

⁴ 2015. gada 13. oktobra MK Noteikumi Nr. 591 „Kārtība, kādā izglītojamie tiek uzņemti vispārējās izglītības iestādēs un speciālajās pirmsskolas izglītības grupās un atskaitīti no tām, kā arī pārcelti uz nākamo klasi”.

Bēgļi un personas ar alternatīvo statusu latviešu valodu var apgūt, reģistrējoties Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA) (sk. sadaļu „Nodarbinātība”).

Vairāk par latviešu valodas apguves iespējām var uzzināt biedrības „Patvērums „Drošā māja”” administrētajā mājaslapā <http://www.integration.lv/lv/macies-latviesu-valodu>.

Nodarbinātība

ES/EEZ un Šveices Konfederācijas pilsoņu, kā arī personu ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju vai ES pastāvīgo iedzīvotāju piekļuve Latvijas darba tirgum nav ierobežota. Arī **vairākām citām ārzemnieku kategorijām** ir tiesības strādāt pie jebkura darba devēja bez ierobežojumiem, piemēram, LR pilsoņu, nepilsoņu un pastāvīgo uzturēšanās atļauju saņēmušo ārzemnieku laulātie un nepilngadīgie bērni, investori, personas ar alternatīvo statusu un viņu ģimenes locekļi, bezvalstnieki u. c.

Daļai ārzemnieku termiņuzturēšanās atļauja **nodarbinātības nolūkā** tiek izsniegta pēc konkrēta darba devēja izsaukuma, kā individuālajiem komersantiem, pašnodarbinātajām personām, valdes vai padomes locekļiem u. c. Šo ārzemnieku nodarbinātības iespējas ir saistītas ar viņu uzturēšanās mērķi. Pilna laika ārvalstu studentiem ir tiesības strādāt ar zināmiem ierobežojumiem (20 stundas nedēļā).

Vairāk par trešo valstu pilsoņu nodarbinātību var uzzināt biedrības „Patvērums „Drošā māja”” administrētajā mājas lapā <http://www.integration.lv/lv/darbs>.

Patvēruma meklētājam ir tiesības sākt strādāt tikai tādā gadījumā, ja viņš sešu mēnešu laikā pēc patvēruma iesnieguma iesniegšanas nav saņēmis PMLP lēmumu par bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanu un tas nav noticis viņa vainas dēļ (Imigrācijas likuma 9. panta 5. d. 23. p.). Parasti PMLP pieņem attiecīgo lēmumu īsākā laika posmā, un patvēruma meklētāji nestrādā.

Vairākām (bet ne visām) jauniebraucēju kategorijām ir iespēja saņemt atbalstu bezdarba gadījumā, izmantojot NVA pakalpojumus. Šo personu vidū ir personas ar pastāvīgo uzturēšanās atļauju, LR pilsoņu, nepilsoņu un personu ar pastāvīgās uzturēšanās atļauju laulātie, kam ir termiņuzturēšanās atļauja, ES/EEZ un Šveices Konfederācijas pilsoņu un viņu ģimenes locekļi, kas LR uzturas likumīgi, personas, kam ir piešķirts alternatīvais statuss un viņu ģimenes locekļi, kam ir termiņuzturēšanās atļauja, bēgļi un viņu ģimenes locekļi, kam ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja u. c. (*Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likuma 2. pants*).

Kopš 2016. gada sākuma NVA projekta ietvaros sniedz atbalstu **bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu**, veicot viņu profilēšanu, lai noskaidrotu viņu iespējas iekļauties Latvijas darba tirgū un viņiem piemērotus NVA pakalpojumus, piedāvājot latviešu valodas apguves kursus bez

starpniekvalodas, kā arī citus atbalsta pasākumus.⁵ Palīdzību ar nodarbinātību saistīto jautājumu risināšanā bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu sniedz arī sociālie darbinieki un sociālie mentori biedrības „Patvērums „Drošā māja”” iepirkuma ietvaros, izstrādājot un īstenojot individuālos sociālekonomiskās iekļaušanās plānus.

Veselības aprūpe

Līdzīgi kā LR pilsoņi un nepilsoņi Latvijā valsts apmaksātos ārstniecības pakalpojumus var saņemt arī **ES/EZZ un Šveices Konfederācijas pilsoņi, kuri uzturas Latvijā kā nodarbinātie vai pašnodarbinātās personas, kā arī viņu ģimenes locekļi, ārzemnieki, kam ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja, bēgļi un personas, kurām piešķirts alternatīvais statuss (Ārstniecības likuma 17. pants).**

Personām ar termiņuzturēšanās atļauju (bet ne personām ar alternatīvo statusu) valsts apmaksātie veselības aprūpes pakalpojumi, tostarp arī neatliekamā medicīniskā palīdzība, vairumā gadījumu nav pieejami.

Vairāk par veselības aprūpes pieejamību var uzzināt biedrības „Patvērums „Drošā māja”” administrētajā mājas lapā <http://www.integration.lv/lv/sociala-aizsardziba>.

Patvēruma meklētājiem no valsts budžeta apmaksā neatliekamo medicīnisko palīdzību, dzemdību palīdzību, zobārstniecības palīdzību akūtā gadījumā, primāro veselības aprūpi, psihiatrisko palīdzību un medicīnisko palīdzību nepilngadīgām personām, kā arī pakalpojumus Epidemioloģiskās drošības likumā noteiktajos gadījumos un tuberkulozes ārstēšanai nepieciešamos medikamentus (*MK Noteikumi Nr. 1529 “Veselības aprūpes organizēšanas finansēšanas kārtība”*). Patvēruma meklētāju sākotnējo pārbaudi veic PMC vai aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centrā „Daugavpils”, ja patvēruma meklētājs ir aizturēts.

Patvēruma likums un starptautiskie standarti nosaka, ka, uzņemot **patvēruma meklētājus**, ir jāizvērtē un jāņem vērā īpaši mazaizsargāto personu vajadzības. Pie šādām grupām pieder nepilngadīgie, personas ar invaliditāti, pensijas vecuma personas, grūtnieces, vientuļie vecāki ar nepilngadīgu bērnu, cilvēktirdzniecības upuri, personas, kurām veselības stāvokļa dēļ nepieciešama īpaša aprūpe, personas ar garīga rakstura traucējumiem, personas, kas pārcietušas spīdzināšanu, izvarošanu vai cita veida nopietnu psiholoģisku, fizisku vai seksuālu vardarbību u. c. Šo personu īpašo vajadzību nodrošināšana valsts iestādēm un pašvaldībai atkarībā no to funkcijām ir jāievēro arī tad, ja tām ir piešķirts **bēgļa vai alternatīvais statuss**.

⁵ Sk. sīkāk NVA mājas lapā: <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=433&mid=551>.

Sociālais atbalsts

Personu loku, tostarp jauniebraucēju kategorijas, kam ir tiesības saņemt valsts pabalstus, sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību, nosaka vairāki likumi: Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums (2. pants), Valsts sociālo pabalstu likums (4. pants), Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums (3. pants).

Vairāk par sociālās drošības sistēmas pieejamību trešo valstu pilsoņiem var uzzināt biedrības „Patvērums „Drošā māja”” administrētajā mājas lapā <http://www.integration.lv/lv/sociala-aizsardziba>.

Bēgļiem ir tādas pašas tiesības uz valsts pabalstiem, sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību kā LR pilsoņiem un nepilsoņiem.

Personām ar alternatīvo statusu ir tiesības saņemt pabalstu garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanai, patversmes un naktspatversmes pakalpojumus, kā arī sociālā dienesta informāciju un konsultācijas. Bērniem, kas ieguvuši alternatīvo statusu, ir tiesības saņemt sociālās aprūpes pakalpojumus un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Pašvaldības sociālais dienests ir tiesīgs piešķirt dzīvokļa pabalstu personai, kurai piešķirts alternatīvais statuss, tādā kārtībā un apmērā, kāds noteikts attiecīgās pašvaldības iedzīvotājiem (*Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta 1.¹ daļa*).

Bēgļi un personas ar alternatīvo statusu pēc statusa iegūšanas saņem valsts pabalstu (pieaugušajiem – EUR 139 mēnesī, katrs nākamais ģimenes loceklis – EUR 97, nepilngadīgie – EUR 97).

Ja **bēglim vai personai ar alternatīvo statusu** nav pietiekamu līdzekļu iztikai, tai ir tiesības uz vienreizējo finansiālo atbalstu un pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai. **Vienreizējo pabalstu** izmaksā PMLP pēc attiecīga iesnieguma saņemšanas. Šāda pabalsta iegūšanai var pieteikties personīgi viena mēneša laikā no dienas, kad ir pieņemts lēmums par personas statusu.

Bēglim ir tiesības saņemt pabalstu uzturēšanās izmaksu segšanai desmit mēnešus 12 mēnešu periodā no bēgļa statusa iegūšanas dienas. Personai ar alternatīvo statusu ir tiesības saņemt pabalstu septiņus mēnešus 12 mēnešu periodā no statusa iegūšanas dienas. Ja bēgļi vai persona ar alternatīvo statusu strādā, pabalstu maksā ne ilgāk kā trīs mēnešus no dienas kopš darba ņēmēja vai pašnodarbinātā statusa iegūšanas. Lai saņemtu pabalstu, bēglim vai personai ar alternatīvo statusu ir jābūt nodarbinātai vai reģistrētai NVA kā bezdarbniekam vai darba meklētājam un jāpilda attiecīgie pienākumi (ar dažiem izņēmumiem), tostarp jāiesaistās valsts valodas apguves programmās. (*Informāciju par atbalstu bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu sk. Patvēruma likuma 53. pantā.*)

Patvēruma meklētāji, kas nav aizturēti un kam nav pieejami finanšu līdzekļi, saņem EUR 3,00 diennaktī no valsts budžeta līdzekļiem. Patvēruma meklētāji, izņemot nepilngadīgie bez pavadības, sociālo atbalstu no pašvaldības nesaņem. (sk. turpmāk).

Nepilngadīgie bez pavadības

Pēdējos gados Latvijā ik gadu ierodas daži nepilngadīgie bez pavadības – daļa no viņiem ir patvēruma meklētāji, bet citi atrodas izraidīšanas procedūrā. Nepilngadīgais bez pavadības ir trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas ir jaunāks par 18 gadiem un ieradies vai palicis LR bez tādas personas pavadības, kura par viņu ir atbildīga (tēvs, māte, aizbildnis), līdz brīdim, kad atbildīgā persona atsāk pildīt pienākumu pret viņu (*Patvēruma likuma 1. panta 7. punkts*).

Personiskajās un mantiskajās attiecībās nepilngadīgo bez pavadības pārstāv bāriņtiesa vai tās iecelts aizbildnis, vai bērnu aprūpes iestādes vadītājs. Nepilngadīgo patvēruma meklētāju bez pavadības ar bāriņtiesas lēmumu var izmitināt PMC, audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē, izvērtējot bērna labākās intereses, taču priekšroka ir dodama aprūpei pie aizbildņa vai audžuģimenē. Pašvaldības izdevumus par bērna ieviešanu audžuģimenē un bērnu aprūpes iestādē sedz no valsts budžeta līdzekļiem (*Sk. Patvēruma likuma 9. panta 6.–11. daļu*).

Vairāk informācijas par bāriņtiesas un pašvaldības lomu nepilngadīgo uzņemšanā u. c. jautājumiem var atrast Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Informatīvajā ziņojumā „Par bēgļu un personu ar alternatīvo statusu uzņemšanas un sociālekonomiskās iekļaušanas pasākumu ietekmi uz pašvaldību budžetiem”:
<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40393118&mode=mk&date=2016-09-20>.

Informācija par valsti

Pēc ierašanās Latvijā jauniebraucējiem ir nepieciešama informācija gan par Latviju, gan par viņu pienākumiem un tiesībām. Trešo valstu valstspiederīgie, tai skaitā bēgļi, personas ar alternatīvo statusu un patvēruma meklētāji, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā, var vērsties 2016. gadā izveidotajā Informācijas centrā imigrantiem. Centra darbību projekta ietvaros nodrošina biedrība “Patvēruma “Drošā māja””. Informācijas centrs imigrantiem ir pieejams Rīgā un četros Latvijas reģionos un darbojas kā vienas pieturas aģentūra, nodrošinot informāciju un atbalstu klientiem, piemēram, nodarbinātības, izglītības, mājokļa jautājumos utt., pakalpojumu sniedzējiem un Latvijas iedzīvotājiem, kā arī nodrošina tulku pakalpojumus Latvijā retāk sastopamās valodās: arābu, kurdu, farsi, dari, tigriņu, uzbeku, puštu u. c.

Plašāku informāciju par projektu “Informācijas centrs imigrantiem” var atrast interneta vietnē www.integration.lv.

Arī NVA ir veikusi informatīvos pasākumus bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu par darba tirgu Latvijā, piemēram, publicējot brošūru „Pirmie soļi ceļā uz darbu”.⁶

Dažāda veida sadzīvisku informāciju var saņemt arī biedrībās “Radošā apvienība jauniešiem “TREPES”” un “Gribu palīdzēt bēgļiem”, kuru darbība pārsvarā ir balstīta uz brīvprātīgo darbu. Biedrības īsteno arī dažādus projektus imigrantu integrācijai.

2. IZAICINĀJUMI DARBĀ AR JAUNIEBRAUCĒJIEM UN IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

2.1. Komunikācija

Strādājot ar jauniebraucējiem, saskaramies ar kultūru, reliģisko un lingvistisko dažādību. Daudzi jauniebraucēji Latvijā runā angļu vai krievu valodā. **Valodas barjera** ir īpaši aktuāls jautājums saskarsmē ar Latvijā retu valodu runātājiem (dari, farsi, arābu, puštu u. c.). Problemātiska var būt arī tulkojuma kvalitāte un tulku pieejamība.

Rekomendācijas un ieteikumi valodas barjeras pārvarēšanai

Pašvaldībai:

- veicināt un atbalstīt darbinieku dažādu svešvalodu, tostarp retāk sastopamo valodu Latvijā, bet izplatīto pasaulē (piemēram, arābu, franču), mācības;
- nodrošināt, ka pašvaldības iestādēs ir darbinieki, kas prot vairākas svešvalodas;
- izvērtēt tulku pieejamības nodrošināšanu pašvaldības iestāžu darbiniekiem ilgtermiņā.

Pašvaldības darbiniekiem:

- gadījumā, ja tulkojumu nav iespējams nodrošināt, pajautāt klientam, vai viņam/-ai ir kādi ģimenes locekļi vai paziņas, kas var palīdzēt sazināties. Tomēr jābūt ļoti uzmanīgiem, ja apspriežamie jautājumi ir personīga rakstura, piemēram, saistīti ar vardarbību ģimenē un tamlīdzīgi;
- pārliecināties, vai ar klientu esat sapratuši viens otru (piemēram, vairākas reizes pārjautājot, ko klients ir sapratis);
- ja klients runā kādā no Latvijā retajām valodām, palīdzību var meklēt biedrībā „Patvērums „Drošā māja””, kas projekta „[Informācijas centrs imigrantiem](#)” ietvaros palīdz trešo valstu pilsoņu, tai skaitā bēgļu un personu ar alternatīvo statusu saziņas nodrošināšanai ar dažādām iestādēm (*vairāk informācijas sk. biedrības mājas lapā: <http://www.patverums-dm.lv/lv/tulkosanas-pakalpojumi>*), <http://www.integration.lv/lv/informacija-pakalpojumu-sniedzejiem>.

Veismīgu un efektīvu komunikāciju var apgrūtināt arī **stereotipi** (vispārēji, vienkāršoti spriedumi (pozitīvi vai negatīvi) par kādu sociālo grupu un tās dalībniekiem, piemēram, „*migranti ir neizglītoti*”, „*migranti negrib strādāt*”, „*bēgļi nevarēs integrēties Latvijā kultūras atšķirību dēļ*”)

⁶ <http://www.nva.gov.lv/index.php?cid=433&mid=551>.

un **aizspriedumi**⁷ (objektīvi nepamatoti spriedumi par kādu cilvēku, grupu vai sabiedrības parādību ar striktu un nelokāmu attieksmi, piemēram, „musulmaņi ir bīstami”, „arābu vīrieši ir agresīvi”, „bēgļi apdraud mūsu brīvību”). **Bailes no saskarsmes** ar citu kultūru un reliģiju pārstāvjiem rodas lielākoties no šādas saskarsmes pieredzes trūkuma un no kultūru un reliģiju dažādības nepārziņāšanas. Pētījumi liecina, ka neiecietība un liela sociālā distance visvairāk izplatīta attiecībā uz vizuāli atšķirīgajām personām, kam etniskā vai reliģiskā piederība atšķiras no iedzīvotāju vairākuma, jo īpaši tumšādainie, romi, ebreji un musulmaņi.⁸

Rekomendācijas un ieteikumi stereotipu un aizspriedumu pārvarēšanai

Pašvaldībai:

- atbalstīt pašvaldības darbinieku starpkultūru komunikācijas prasmju uzlabošanu, papildināšanu un attīstīšanu, piedāvājot un atbalstot iespējas apmeklēt attiecīgos mācību kursus, starpkultūru dialoga pasākumus (konferences, seminārus, pasākumus ar jauniebraucēju līdzdalību u. c.).

Pašvaldības darbiniekiem:

- atcerēties, ka migranti un viņu grupas ir ļoti daudzveidīgas un katrs gadījums ir jārisina individuāli;
- labāk iepazīt citas kultūras, reliģijas un klientu izcelsmes valstis, tostarp cilvēktiesību jautājumu risināšanu dažādās valstīs (piemēram, izmantojot datu bāzi <http://www.refworld.org/> angļu valodā, kā arī konsultējoties ar nevalstiskajām organizācijām (NVO));
- uzlabot starpkultūru komunikācijas prasmes, ievērojot vienādu attieksmi pret dažādu kultūru un reliģiju pārstāvjiem un izturoties bez nosodījuma pret zināmām atšķirībām, piemēram, iedrošinot islamicīgo sievieti apsēsties un runāt par savām problēmām, ja nepieciešams, bez vīra klātbūtnes; apjautāties klientam, vai viņam/-ai nav iebildumu pret konkrētu tulku un vai nav kādi priekšlikumi (piemēram, dzimuma, reliģijas vai dialekta faktors var ierobežot klienta atklātību); izvairoties no ilgstoša acu kontakta ar islamicīgo klientu, saprast to, ka ne katrs islamicīgais vīrietis atbildēs sievietei ar rokasspiedienu utt.;
- konsultēties ar atbildīgo darbinieku no biedrības „Patvērums „Drošā māja”” bēgļa vai personas ar alternatīvo statusu klienta situācijas labākai apzināšanai.

Jāatceras, ka jauniebraucēji nokļūst viņiem svešā vidē un lielākoties labi nepārzina Latvijas likumus, noteikumus, savas tiesības un pienākumus. Lai arī migrantiem dažāda veida informācija jau tiek sniegta, nevar sagaidīt no katra tādu pašu uztveri un attieksmi kā mums, likumu un noteikumu izpratni un augstu izglītības līmeni. Pārceļoties uz svešu valsti, migrantiem ir jāpārvar **kultūršoks** un jāpielāgojas jaunajai videi. Ir jārēķinās, ka jauniebraucējiem var būt atšķirīgi

⁷ Sk. vairāk par stereotipiem un aizspriedumiem, piemēram, Latvijas Cilvēktiesību centrs. Mediji un daudzveidība, 2011, <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/publications/mediji-un-daudzveidiba-materials-zurnalistiem-un-z/>.

⁸ Eurobarometrs: Diskriminācija ES 2015. gadā:

<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/discrimination/surveyKy/2077>; SKDS, Sabiedrības integrācija Rīgā, 2014: http://www.iksd.riga.lv/upload_file/Sports_pievienotie/0_2014/09_2014/Atskaite_Riga_IKSD_052014.pdf.

sociālie, ekonomiskie un politiskie uzskati, uztvere un izpratne par to, kas ir labs un slikts, daudz un maz utt.⁹

Ieteikumi efektīvas komunikācijas un jauniebraucēju adaptācijas veicināšanai

Pašvaldībai:

- veicināt ilgtermiņa sadarbību starp pašvaldību iestādēm un vietējām jauniebraucēju, tostarp reliģiskām kopienām un to atbalstošām organizācijām (piemēram, brīvprātīgo biedrības), kas varētu sniegt palīdzību pašvaldības darbiniekiem labāk iepazīt dažādas kultūras un reliģijas, bet jauniebraucējiem – palīdzēt saskarsmē ar pašvaldību;
- veicināt pieredzes apmaiņu ar citu valstu pašvaldības darbiniekiem darbā ar jauniebraucējiem.

Pašvaldības darbiniekiem:

- pārlicināties par klienta valstisko statusu (uzturēšanās atļauja, bēgļa vai alternatīvais statuss utt.) un cik sen klients uzturas Latvijā;
- nepieciešamības gadījumā informēt klientu par informācijas un konsultāciju iegūšanas iespējām valsts iestādēs, pašvaldībās un NVO (sk. 3. sadalu);
- paust interesi par klienta gaidām un priekšstatiem attiecībā uz viņa problēmu risinājumiem;
- izskaidrot klientam pastāvošo kārtību Latvijā, paužot interesi vai izpratni arī par kārtību klienta izcelsmes valstī, kas veicinās klienta adaptāciju;
- ja nepieciešams, atkārtoti izskaidrot klientam viņa tiesības, pienākumus un iespējas;
- skaidri formulēt jautājumus;
- uzdot papildu jautājumus, ja tas nepieciešams.

Informācijas uztveri un komunikāciju var ietekmēt arī **posttraumatiskā stresa sindroms**, kas visvairāk ir raksturīgs patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Daudzi no viņiem ir piedzīvojuši vardarbību, spīdzināšanu vai ir bijuši tās liecinieki. Sievietēm ir augsts risks piedzīvot vardarbību ģimenē, un šajā gadījumā var būt nepieciešama psihologa vai jurista palīdzība. Sociālais darbinieks ir viens no nedaudzajiem cilvēkiem, ar ko šīs personas sastopas Latvijā savu problēmu apspriešanai un risināšanai, tāpēc ir svarīgi radīt klientam sajūtu, ka vēlaties viņam/-ai palīdzēt. Posttraumatiskā stresa sindromu var raksturot emocionālais stress, trauksme, raudāšana, noslēgšanās, neuzticēšanās, bailes, panikas lēkmes, atmiņas traucējumi, koncentrēšanās grūtības, bēdas, depresija, zems pašvērtējums, bezmiegs, ēšanas traucējumi, koncentrēšanās uz notikumiem pagātnē, nespēja plānot nākotni. Personas, kurām ir šādi simptomi, ir viegli pārprast, un var šķist, ka tās vienkārši nevēlas sadarboties un sniegt patiesu informāciju.¹⁰

⁹ No ekspertes Samarijas Vijukūnas Lēvendāles (*Samarie Wijekoon Löfvendahl*) apmācību materiāliem „Interviju tehnikas” (2007), LCC materiāli.

¹⁰ NSW Refugee Health Service, STARTTS, Working with Refugees. A Guide for Social Workers, Sydney, Australia, 2014, https://www.swslhd.nsw.gov.au/refugee/pdf/NSW_REFUGEE_STARTTS.pdf.

Rekomendācijas un ieteikumi posttraumatiskā stresa sindroma ietekmes mazināšanai uz komunikāciju

Pašvaldībai:

- veicināt pašvaldības darbinieku prasmju attīstīšanu darbam ar klientiem, kuriem ir posttraumatiskā stresa sindroms, atbalstot viņu līdzdalību mācībās, semināros u. c. pasākumos par šo tēmu;
- veicināt un stiprināt pašvaldības iestāžu darbinieku sadarbību un pieredzes apmaiņu ar dažādām organizācijām, kas sniedz atbalstu cilvēkiem ar psiholoģiskas dabas un garīgiem traucējumiem, piemēram, krīžu un konsultāciju centru „Skalbes”, resursu centru sievietēm „Marta”, resursu centru cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA” u. c.;
- izstrādāt vadlīnijas darbiniekiem, kā atpazīt posttraumatiskā stresa sindromu un kā strādāt ar klientiem, kam ir psiholoģiskas problēmas.

Pašvaldības darbiniekiem:

- attīstīt prasmes atpazīt posttraumatiskā stresa sindromu;
- uzturēt labvēlīgu, pozitīvu attieksmi un gaisotni, vēlams, konfidenciālā atmosfērā;
- uzmanīgi un aktīvi klausīties klientu, paužot ieinteresētību un iedrošinot runāt;
- runāt nesteidzīgi, veikt precizējumus sarunas veidā;
- izvairīties no sarunas, kas var izraisīt asociācijas ar pratināšanu;
- neuzdot jautājumus, kas skar traumatisko pieredzi, ja tas nav tieši saistīts ar pakalpojumu sniegšanu;
- nepieciešamības gadījumā informēt personu par pieejamiem psihologu un juristu pakalpojumiem, ko piedāvā biedrība „Patvērums „Drošā māja””, krīžu un konsultāciju centrs „Skalbes”, resursu centrs sievietēm „Marta” u. c.;
- ja personai ir garīga rakstura traucējumi, palīdzību var meklēt resursu centrā cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA”, kas sniedz iedzīvotājiem bezmaksas juridiskās konsultācijas šajos jautājumos.

2.2. Dokumenti

Nereti jauniebraucēji dažādu iemeslu dēļ nav pietiekami informēti par dažādu dokumentu (uzturēšanās atļauju, bankas konta atvēršanas, izglītības ieguves, ar ģimenes apvienošanu saistīto dokumentu utt.) noformēšanas kārtību vai arī viņiem nepieciešami papildu skaidrojumi vai praktiska palīdzība. Dokumentu noformēšanu var kavēt arī citi faktori: finanšu trūkums, lai samaksātu valsts nodevu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu vai pagarināšanu; līdzekļu trūkums dokumentu tulkošanai; slimība; situācijas, kad darba devējs nenoformē ārzemniekam, kas ir ieradies Latvijā nodarbinātības nolūkā, termiņuzturēšanās atļaujas pagarināšanai nepieciešamos dokumentus u. c. Īpaši svarīgs ārvalstniekam ir sava statusa legalizācijas jautājums. Personas, kas

nav savlaicīgi noformējusi vai pagarinājusi uzturēšanās atļauju, uzturēšanās valstī ir nelegāla, un PMLP vai VRS var izdot izbraukšanas rīkojumu vai paziņot lēmumu par piespiedu izraidīšanu.

Tāpat sekmīgu klienta jautājumu risināšanu var apgrūtināt dokumenti svešvalodās, kā arī atsevišķu dokumentu (tostarp, piemēram, izglītību, kvalifikāciju, veselības stāvokli apliecinošo dokumentu) trūkums, kas visbiežāk var būt patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Nereti šīs personas pamet savas valstis bez dokumentiem vai pa ceļam paliek bez tiem. Ne visi jauniebraucēji arī zina, kādi dokumenti ir nepieciešami viņu situācijas risināšanai pašvaldībā.

Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju dažādu dokumentu pieejamības veicināšanai

Pašvaldībai:

- stiprināt sadarbību starp pašvaldības darbiniekiem un valsts un pašvaldību iestādēm, kuras ir atbildīgas par dažādu dokumentu noformēšanu vai izdošanu (PMLP, NVA, izglītības iestādēm, veselības aprūpes iestādēm u. c.), kā arī NVO, kas strādā ar jauniebraucējiem (biedrība „Patvērums „Drošā māja””, LCC u. c.)

Pašvaldības darbiniekiem:

- palīdzību bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ar dokumentiem saistītos jautājumos risināt sadarbībā ar sociālo darbinieku un sociālo mentoru, kurus nodrošina Sabiedrības integrācijas fonda iepirkums;
- ieteikt klientam vērsties biedrībā „Patvērums „Drošā māja””, “Informācijas centrā imigrantiem” vai PMLP konsultāciju saņemšanai par uzturēšanās atļauju un citu personas apliecinošo dokumentu noformēšanas jautājumos;
- ja iespējams, jau pirms tikšanās informēt klientu vai sociālo mentoru par nepieciešamajiem dokumentiem un lūgt tos atgādāt;
- pajautāt klientam, vai ir iespējams lūgt radniekus vai draugus atsūtīt no ārzemēm nepieciešamos dokumentus;
- ja ārzemnieks attaisnojošu iemeslu dēļ nav savlaicīgi noformējis uzturēšanās atļauju vai citādi nav legalizējis savu statusu, ieteikt viņam/-ai pēc iespējas ātrāk šo jautājumu risināt, vērsties PMLP, ja nepieciešams pieaicinot juristu vai advokātu, vai arī LCC juristu;
- ja ārzemniekam nav likumīga pamata uzturēties Latvijā un viņš vēlas atgriezties savā valstī brīvprātīgi, informēt viņu par iespēju vērsties pēc atbalsta Starptautiskajā Migrācijas organizācijā (*IOM*).

2.3. Piekļuve mājoklim

Pēdējā laikā, jo īpaši sakarā ar ES bēgļu pārvietošanas programmas īstenošanu, ir aktualizējies jautājums par bēgļu un personu ar alternatīvo statusu problemātisko situāciju mājokļa jomā. Atšķirībā no ekonomiskajiem migrantiem, kas mērķtiecīgi plāno savu pārcelšanos uz svešu valsti un tai nepieciešamos resursus, patvēruma meklētāji pamet savas valstis apstākļu spiesti un lielākoties nokļūst pilnīgā atkarībā no uzņēmējvalsts sniegtās palīdzības (valsts pabalstiem un

pašvaldības sniegtās palīdzības), pirms viņi pielāgojas jaunajiem apstākļiem un spēj paši pelnīt iztiku. Pētījumi¹¹ un prakse liecina, ka valsts pabalsta apjoms (EUR 139, sk. 1. sadaļu) nav pietiekošs, lai apmaksātu īres maksu par dzīvokli, jo īpaši pirmo īres maksu, un nodrošinātu pamatvajadzības, ieskaitot pārtiku. Nereti šādām personām apmaksāt pamatizdevumus palīdz līdzcilvēki un brīvprātīgie. Turklāt bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir nepieciešama praktiskā palīdzība dzīvokļa meklēšanā, īres līguma sastādīšanā, pārrunās ar īpašnieku utt.

Pēc LCC un biedrības „Patvērums „Drošā māja”” rīcībā esošās informācijas, mājokļa atrašanu jauniebraucējiem, tostarp bēgļiem un personām, kurām ir piešķirts alternatīvais statuss, kavē arī sabiedrībā valdošie stereotipi un aizspriedumi, kas noved pie diskriminācijas – nepamatotas atšķirīgas attieksmes. Diskriminācija izpaužas tad, kad īrnieks atsakās izīrēt dzīvokli, uzzinot, ka īrnieks ir ārzemnieks, bēglis, tumšādainais, islamticīgais utt. LR normatīvie akti¹² aizliedz diskrimināciju rases, etniskās piederības un citu tamlīdzīgu iemeslu dēļ, lai saņemtu publiski pieejamas precēm un pakalpojumus, tajā skaitā nodrošināšanu ar mājokli.

Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju mājokļa pieejamības veicināšanai

Pašvaldībai:

- izvērtēt iespēju piedāvāt bēgļa vai alternatīvo statusu ieguvušajām personām pagaidu mājokli (pusceļa mājas) īsi pēc PMC atstāšanas vai sniegt īslaicīgu atbalstu, apmaksājot mājokļa izdevumus;
- veicināt pretdiskriminācijas un aizspriedumu mazināšanas pasākumus, iniciatīvas un sabiedrības informēšanas kampaņas.

Pašvaldības darbiniekiem:

- palīdzēt bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu atrast piemērotu mājokli, piedāvājot lētākas alternatīvas, sadarbojoties ar sociālajiem mentoriem; izvērtēt iespējas piešķirt dzīvokļa pabalstu bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu viņu pirmajā dzīves posmā Latvijā, pamatojoties uz pašvaldības saistošajiem noteikumiem;
- gadījumā, ja jauniebraucēji ir saskārušies ar diskrimināciju mājokļa jomā, informēt viņus par iespēju iesniegt sūdzību un meklēt juridisko palīdzību, vēršoties Tiesībsarga birojā vai LCC (LCC mājas lapā ir pieejama tiešsaistes sūdzības forma <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/database/report-discrimination/>).

¹¹ ANO Bēgļu aģentūras (UNHCR) pētījums „Bēgļu integrācija Latvijā: līdzdalība un iespējošana”, 2014. gada oktobris – 2015. gada janvāris, http://www.emn.lv/wp-content/uploads/UNHCR_Integration-of-refugees-in-Latvia.pdf.

¹² Fizisko personu – saimnieciskās darbības veicēju – diskriminācijas aizlieguma likums, Patērētāju tiesību aizsardzības likums. Vairāk informācijas par diskrimināciju dažādās jomās var atrast LCC mājas lapā: <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/database/>.

2.4. Piekļuve izglītībai

Nepilngadīgo iekārtošana skolā jauniebraucējiem nereti rada dažādus jautājumus un neskaidrības. Kaut arī Latvijas skolās pieaug kultūru dažādība,¹³ sarežģījumi var rasties, ja skolai nav pieredzes ārzemnieku uzņemšanā, jo īpaši tad, ja bērns runā kādā no Latvijā retajām valodām vai bērnam ir visai atšķirīgs zināšanu līmenis. Vairākās skolās šāda pieredze jau ir uzkrāta,¹⁴ un skolas pašas pielāgo mācības izglītojamo vajadzībām. Neskaidrības skolā var rasties arī saistībā ar vispārējās izglītības ieguves nodrošināšanu bērnam, kas atrodas atgriešanas procesā vai kam nav pieejamo dokumentu. Tomēr arī šajā gadījumā ir jānodrošina bērna tiesības uz bezmaksas pamatizglītību un vidējo izglītību.

Strādājot ar **patvēruma meklētāju, bēgļu un personu ar alternatīvo statusu** bērniem, ir jāņem vērā arī tas, ka viņu vecāku emocionāls atbalsts bērnam un vecāku pienākumu pildīšana var būt ierobežota adaptācijas vai traumatiskās pieredzes dēļ, kā arī risinot daudzus sadzīviskus jautājumus.¹⁵ Bērnu vecāku un pārstāvju līdzdalība bērnu izglītošanā var būt ierobežota arī valodas barjeras dēļ.

Rekomendācijas un ieteikumi bērna tiesību uz izglītību veicināšanai

Pašvaldībai:

- veicināt pašvaldības skolu administrācijas un skolotāju prasmes strādāt ar jauniebraucējiem (izglītības procesa organizācija, starpkultūru komunikācija, svešvalodu zināšanas) ar mācību kursu, semināru un metodisko materiālu palīdzību.

Pašvaldības darbiniekiem:

- par skolu pieredzi uzņemt jauniebraucējus var konsultēties Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamentā, kā arī NVO (Izglītības attīstības centrā, LVA);
- sarežģījumu gadījumā, piemēram, ja bērns netiek uzņemts skolā viņa statusa vai dokumentu trūkuma dēļ, ir jāvērsas Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departamentā, IZM, Tiesībsarga birojā vai NVO (piemēram, LCC);
- bērnu izglītības jautājumos cieši sadarboties ar bērnu vecākiem/aizbildņiem, sociālajiem mentoriem un izglītības iestādēm.

¹³ Pēc IZM datiem, 2016./2017. mācību gada sākumā Latvijas vispārīglītojošajās skolās mācījās 518 trešo valstu valstspiederīgie no ASV, Azerbaidžānas, Baltkrievijas, Čīles, Gruzijas, Indonēzijas, Irākas, Izraēlas, Jaunzēlandes, Kazahstānas, Krievijas, Ķīnas, Moldovas, Sīrijas, Taivānas, Taizemes, Turcijas, Ukrainas, Uzbekistānas.

¹⁴ Piemēram, Rīgas 15. vidusskola, Rīgas Ukrainu vidusskola, Natālijas Draudziņas vidusskola, Rīgas Raiņa 8. vakara vidusskola, Zaķumuižas pamatskola u. c. Sk. arī pētījumu: Izglītības attīstības centrs, Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments, Situācijas izpēte par jauniebraucēju un reemigrantu bērnu iekļaušanos Rīgas vispārīglītojošajās skolās, 2014. gads, http://www.iksd.riga.lv/upload_file/IKSD_pievienotie/0_2014/2014_05/Situācijas%20izpēte%20jauniebr_Rīgas%20sk_2014.pdf.

¹⁵ Queensland Program of Assistance to Survivors of Torture and Trauma, Students from refugee and displaced backgrounds – a handbook for schools, 2007, <http://qpastt.org.au/tbcwp1/wp-content/uploads/2014/05/handbook-2007-updated-2014.pdf>.

2.5. Nodarbinātība

Pētījumi un praktiskā pieredze liecina, ka daudzi jauniebraucēji ar dažādu etnisko izcelsmi saskaras ar nopietnām problēmām atrast darbu un sociāli iekļauties Latvijas sabiedrībā nepietiekamās latviešu valodas prasmes, Latvijas darba tirgus prasībām neatbilstošas kvalifikācijas, kā arī sabiedrībā izplatīto stereotipu un aizspriedumu dēļ.

Pēc Baltijas Sociālo zinātņu institūta veiktās **trešo valstu pilsoņu**, kam ir termiņuzturēšanās un pastāvīgās uzturēšanās atļauja, aptaujas datiem,¹⁶ 40% jauniebraucēju strādā (visbiežāk – darba ņēmēji, arī pašnodarbinātie vai uzņēmuma īpašnieki/līdzīpašnieki); apmēram puse strādā citā profesijā, 23% – savā profesijā (tirdzniecības, ēdināšanas un tūrisma jomā; izglītības un veselības jomā; transporta, loģistikas un komunikācijas nozarē); 2/3 saņem algu, kas ir zemāka par vidējo valstī. 90% nestrādājošo vēlas strādāt. Kā galvenos bezdarba iemeslus jauniebraucēji min latviešu valodas zināšanu trūkumu, grūtības atrast darbu profesijā un zemas algas. Kaut arī lielākā daļa jauniebraucēju jebkad ir mācījušies latviešu valodu, daudzi nav informēti par latviešu valodas apguves pakalpojumiem, kā arī darba meklēšanas iespējām.

Īpašas problēmas ātri atrast darbu ir **bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu**. Kaut arī latviešu valodas apguves iespējas ir pieejamas patvēruma meklētājiem jau kopš viņu ierašanās Latvijā brīža, viņu apgūtais valodas prasmes līmenis vairumā gadījumu ir nepietiekams, lai pēc dažiem mēnešiem, kad viņiem tiek piešķirts bēgļa vai alternatīvais statuss, sāktu strādāt vai apgūtu profesiju. Situāciju sarežģī virkne citu faktoru: ārzemēs iegūtās kvalifikācijas/diplomu neatzīšana Latvijā (pašreizējās diplomu un profesionālās kvalifikācijas atzīšanas procedūras šīm personām ne vienmēr ir pieejamas dokumentu vai finanšu trūkuma dēļ, taču citas spēju novērtēšanas metodes, piemēram, prasmju pārbaude praksē, netiek izmantotas), sociālo sakaru (radu, paziņu) trūkums, akūtā nepieciešamība risināt ar mājokli, ģimeni, bērniem, pamatvajadzību nodrošināšanu saistītos jautājumus, darba devēju nevēlēšanās nodarbināt ārzemniekus, kultūras atšķirības (piemēram, daudzām sievietēm bēgļiem ir zems izglītības līmenis un darba pieredzes trūkums, kas ir saistīts ar reliģiskajām vai kultūras tradīcijām) u. c.

Rekomendācijas un ieteikumi jauniebraucēju nodarbinātības veicināšanai

Pašvaldībai:

- sadarbībā ar NVA, darba devējiem, uzņēmējiem un NVO atbalstīt pasākumus, kas veicina jauniebraucēju nodarbinātību un profesionālo apmācību, tostarp latviešu valodas apguvi, sadarbības attīstību ar darba devējiem, prakses un darba vietu radīšanu.

Pašvaldības darbiniekiem:

- palīdzēt jauniebraucējiem sazināties ar NVA vai novirzīt uz to;

¹⁶ BISS, Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā, 2015, http://www.sif.gov.lv/images/files/SIF/tres-valst-pils-port/Gramata_pilsonu_290615_web.pdf.

- bēgļu un personu ar alternatīvo statusu nodarbinātības jautājumus risināt sadarbībā ar NVA un sociālajiem mentoriem, informējot klientus par NVA izdoto brošūru „Pirmie soļi ceļā uz darbu”;
- informēt jauniebraucējus par viņu iespējām vērsties biedrībā „Patvērums “Drošā māja”” un “Informācijas centrs imigrantiem” informācijas un konsultāciju saņemšanai nodarbinātības jautājumos;
- kā speciālistiem pašiem saņemt informāciju no projekta “Informācijas centrs imigrantiem” konsultantiem;
- diskriminācijas gadījumos informēt klientus par iespēju iesniegt sūdzību Valsts darba inspekcijā, Tiesībsarga birojā vai konsultēties LCC, tostarp izmantojot tiešsaistes sūdzības formu: <http://cilvektiesibas.org.lv/lv/database/report-discrimination/>).

2.6. Veselība

Jauniebraucēju piekļuvi veselības aprūpes pakalpojumiem var apgrūtināt valodas barjera, ārstniecības personu neizpratne par jauniebraucēju tiesībām un vajadzībām, kā arī finanšu trūkums slimību ārstēšanai, jo īpaši, ja ir nepieciešama zāļu iegāde, izmeklējumi un operācijas. Īpaši sarežģītā situācijā var nonākt trešo valstu pilsoņi (arī bērni) ar **terminuzturēšanās atļauju**, kam valsts garantētie veselības aprūpes pakalpojumi nav pieejami. Arī **bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu** bieži vien nav līdzekļu zāļu iegādei un hronisku slimību ārstēšanai.

Svarīgs faktors, kas ietekmē veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību, ir informētība. Pētījumi liecina, ka daudzi jauniebraucēji nav informēti par veselības aprūpes pakalpojumiem, kā arī sociālo un tiesisko aizstāvību.¹⁷

Rekomendācijas un ieteikumi veselības aprūpes pakalpojumu pieejamības veicināšanai

Pašvaldībai:

- attīstīt dialogu un sadarbību ar Veselības ministriju un veselības aprūpes iestādēm, lai rastu risinājumus jauniebraucēju problēmām veselības aprūpes jomā;
- veicināt medicīnisko darbinieku prasmes strādāt ar jauniebraucējiem, tostarp starpkultūru komunikācijas prasmes.

Pašvaldības darbiniekiem:

- pieņemot lēmumu par sociālā atbalsta sniegšanu, izvērtēt, vai persona pieder pie īpaši mazaizsargātās grupas (sk. 1. sadaļu „Veselības aprūpe”), un ņemt vērā tās vajadzības;
- konsultēties Nacionālajā veselības dienestā par pacientu tiesībām, veselības aprūpes organizēšanu un finansēšanu, veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, obligātajām prasībām ārstniecības iestādēm un informēt jauniebraucējus par veselības aprūpes iespējām (sk. arī: <http://www.integration.lv/lv/sociala-aizsardziba>, veselības aprūpe);

¹⁷ BISS, Trešo valstu pilsoņu portrets Latvijā, 2015, http://www.sif.gov.lv/images/files/SIF/tres-valst-pilsoņu/Gramata_pilsonu_290615_web.pdf.

- informēt jauniebraucējus par viņu iespējam vērsties pie biedrības „Patvērums “Drošā māja”” projekta “Informācijas centrs imigrantiem” konsultantiem informācijas, konsultāciju un tulkošanas pakalpojumu saņemšanai veselības aprūpes jomā.

2.7. Nepilngadīgie bez pavadības

Nepilngadīgā bez pavadības pārstāvja loma ir visai svarīga, piedaloties VRS sākotnējās pārrunās ar nepilngadīgo patvēruma meklētāju un PMLP veiktajā padziļinātajā intervijā, ja nepieciešams, pārstāvot bērnu vecuma noteikšanas procedūrā, ja ir šaubas par personas vecumu, piedaloties bērna ģimenes locekļu meklēšanā un noskaidrojot bērna iespējas atgriezties ģimenē, pārstāvot nepilngadīgo patvēruma lietā vai aizturēšanas lietā, ja nepilngadīgais ir aizturēts utt.

Nepilngadīgo bez pavadības uzņemšanā vadošā loma ir bāriņtiesai, kas praksē visbiežāk ir nepilngadīgā pārstāvis. Vislielākā pieredze šajā jomā līdz šim ir bijusi Ropažu bāriņtiesai, jo PMC atrodas Ropažu novadā. Aizbildņu iecelšana līdz šim ir bijusi problemātiska, un praksē nepilngadīgie patvēruma meklētāji ir bijuši izmitināti PMC. Atsevišķos gadījumos bērni tika izmitināti audžuģimenē vai bērnu aprūpes iestādē.

Aizbildņu iecelšana ir praktiski nepieciešama tad, kad bērnam pēc bēgļa vai alternatīvā statusa iegūšanas ir jāatstāj PMC, kā arī tad, kad aizbildnim ir jānokārto nepieciešamās formalitātes pabalsta saņemšanai, kas pienākas bērnam pēc statusa iegūšanas. Aktuāls jautājums ir potenciālo aizbildņu un audžuģimeņu kompetences un motivācijas līmeņa celšana darbam ar jauniebraucējiem, kā arī valodas barjeras pārvarēšana un komunikācijas nodrošināšana starp dažādām iesaistītajām pusēm (nepilngadīgajiem, bāriņtiesu, pašvaldību, aizbildņiem u. c.).

Vairāk par nepilngadīgo bez pavadības situāciju var atrast LCC un Latvijas Pilsoniskās alianses rakstā „Nepilngadīgie bez pavadības Latvijā”:
[http://nvo.lv/site/attachments/28/04/2016/Nepilngadigie bez pavadibas Latvija 1.pdf](http://nvo.lv/site/attachments/28/04/2016/Nepilngadigie%20bez%20pavadibas%20Latvija%201.pdf).

Informāciju par civiltiesību standartiem un rekomendācijām bez vecāku gādības palikušo bērnu aizbildnības jomā var atrast ES Pamattiesību aģentūras rokasgrāmatā (latviešu valodā):
http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-guardianship_lv.pdf.

Rekomendācijas un ieteikumi darbam ar nepilngadīgajiem bez pavadības

Pašvaldībai:

- sadarbībā ar Labklājības ministriju, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju un NVO veicināt pašvaldības, tostarp bāriņtiesu, darbinieku kompetenci darbam ar nepilngadīgajiem bez pavadības, atbalstot izglītojošos pasākumus šajā jomā, tostarp pieredzes apmaiņu ar citu valstu pašvaldībām;
- veicināt aizbildņu un audžuģimeņu līdzdalību nepilngadīgo bez pavadības uzņemšanā, atbalstot viņu izglītošanos darbam ar jauniebraucējiem;

- attīstīt sadarbību ar jauniebraucēju organizācijām un migrantu kopienu pārstāvjiem, kas palīdzētu darbā ar nepilngadīgajiem un būtu potenciāli aizbildņi.

Pašvaldības darbiniekiem:

- neskaidrību gadījumā par pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem un apmaksas kārtību konsultēties Labklājības ministrijā;
- stingri ievērot konfidencialitātes (informācijas neizpaušanas) principu par nepilngadīgo, ko nosaka Bērnu tiesību aizsardzības likums un Patvēruma likums;
- jautājumos, kas skar bērnu tiesību īstenošanu, vērsties Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā, Tiesībsarga birojā, LCC vai citās bērnu tiesību aizsardzības organizācijās, lai konsultētos vai lūgtu palīdzību;
- tulkošanas pakalpojumu nepieciešamības gadījumā vērsties biedrībā „Patvērums „Drošā māja”” pie projekta “Informācijas centrs imigrantiem” tulku koordinatora.

3. IESTĀDES UN ORGANIZĀCIJAS, KAS STRĀDĀ AR JAUNIEBRAUCĒJIEM

3.1. Dokumentu noformēšana

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde (PMLP)

Kompetencē ietilpst personu apliecināšanu un ceļošanas dokumentu izdošana, ledzīvotāju reģistra uzturēšana un valsts migrācijas politikas īstenošana, t. sk. repatriācijas un patvēruma politikas izstrādāšana un realizēšana, personu tiesiskā statusa noteikšana, naturalizācija u. c.

Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes tīmekļa vietnē www.pmlp.gov.lv informācija pieejama latviešu, krievu un angļu valodā.

Adrese: Čiekurkalna 1. līnija 1, k-3, LV-1026

Migrācijas nodaļas vadītāja Ilze Briede

Tālrunis: 67219546

E-pasts: ilze.briede@pmlp.gov.lv

Patvēruma lietu nodaļas vadītāja Līga Vijupe

Tālruni: 67219498, 67219252

E-pasts: liga.vijupe@pmlp.gov.lv

Uzturēšanās atļauju nodaļas vadītāja Vizma Čuda

Tālruni: 67219663, 67219644, 67219664

E-pasts: vizma.cuda@pmlp.gov.lv, uan@pmlp.gov.lv

Patvēruma meklētāju centrs, vadītājs Pēteris Grūbe

Adrese: „Mucenieki”, Jaunceltne 2, Ropažu novads, LV-2106

Tālrunis: 67901127

E-pasts: peteris.grube@pmlp.gov.lv

3.2. Nodarbinātība

Nodarbinātības valsts aģentūra (NVA)

Palīdz Latvijas iedzīvotājiem, tai skaitā bēgļiem un personām, kuras ieguvušas alternatīvo statusu, atrast darbu, sniedz informāciju par vakancēm un atbalstu darba meklēšanā, kā arī organizē latviešu valodas kursus, profesionālās apmācības kursus, sniedz karjeras konsultācijas un konsultācijas biznesa sākšanai. Lai kļūtu par NVA klientu, ir jāreģistrējas jebkurā no 28 NVA filiālēm Latvijā. To var izdarīt, ierodoties personiski filiālē vai piesakot vizīti latviešu, angļu vai krievu valodā, zvanot uz tālruni 25704510.

NVA Pārvalde:

www.nva.lv

Adrese: Kr. Valdemāra iela 38 k-1, Rīgā, LV-1010

Bezmaksas informatīvais tālrunis: 80200206

E-pasts: nva@nva.gov.lv

Valsts darba inspekcija (VDI)

VDI galvenā funkcija ir valsts uzraudzības un kontroles īstenošana darba tiesisko attiecību un darba aizsardzības jomā. Tā risina nesaskaņas darbavietā, problēmas par darba līguma izpildi vai darba apstākļiem, kā arī diskriminācijas gadījumus.

www.vdi.gov.lv

Adrese: Kr. Valdemāra iela 38 k-1, Rīga, LV-1010

Konsultatīvie tālruņi: 67186522, 67186523

E-pasts: vdi@vdi.gov.lv

3.3. Izglītība un latviešu valodas apguve

Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments

Sniedz informāciju par bērnu nodrošināšanu ar pamatzglītību atbilstoši bērna dzīvesvietai noteiktajā mikrorajonā, jauniešu iespēju iegūt vispārējo vidējo izglītību, kā arī par Rīgas pilsētas pašvaldības pirmsskolas izglītības iestādēm (adresi, īstenojamām programmām u. c.), bērnu nodrošināšanu ar pirmsskolas izglītību dzīvesvietai tuvākajā vai vecāku izvēlētajā apkaimē, par kārtību, kādā bērnus uzņem pirmsskolas izglītības iestādēs.

www.e-skola.lv,

www.iksd.riga.lv

Adrese: Kr. Valdemāra 5, Rīga, LV-1010

Tālruņi: 67026840, 67026816, 670268330

E-pasts: iksd.izglitiba@riga.lv

Latviešu valodas aģentūra (LVA)

Veicina latviešu valodas statusa nostiprināšanu un ilgtspējīgu attīstību, organizē latviešu valodas kā otrās valodas un svešvalodas apguvi visās izglītības pakāpēs un mūžizglītībā, sniedz atbalstu mazākumtautību izglītībai latviešu valodas apgūvē, plāno, ievieš un vada projektus (seminārus, kursus pedagogu tālākizglītībai) latviešu valodas apguves, mācīšanas metodikas un starpkultūru komunikācijas jomā.

www.valoda.lv

Adrese: Lāčplēša iela 35-5, Rīga, LV-1011

Tālrunis: 67201680

Izglītības daļas galvenā speciāliste metodiķe Vineta Vaivode

Tālrunis: 67814379

E-pasts: vineta.vaivode@valoda.lv

Izglītības daļas metodiķe Ērika Pičukāne

Tālrunis: 67350764

E-pasts: erika.picukane@valoda.lv

Izglītības attīstības centrs (IAC)

Piedāvā plaša spektra izglītojošus pasākumus dažādām mērķauditorijām. IAC mērķa grupas ir pedagogi, skolu administrācija, vecāki, pašvaldības, jauniešu organizācijas, NVO, cilvēki, kuri nesen ieradušies uz dzīvi Latvijā, kā arī citi interesenti. IAC izstrādā un ievieš profesionālās pilnveides programmas iestādēm un organizācijām, īsteno mācību programmas, projektus, atbalsta pasākumus dažādām grupām, sniedz ekspertu konsultācijas un izstrādā mācību līdzekļus.

www.iac.edu.lv

Adrese: Dzirnavu iela 34a-8, Rīga LV-1010

Tālrunis: 67503730

Fakss: 67503729

E-pasts: iac@latnet.lv

3.4. Juridiskā palīdzība, atbalsts statusa lietās un diskriminācijas gadījumos

Juridiskās palīdzības administrācija (JPA)

Sniedz bezmaksas juridisko palīdzību maznodrošinātām un trūcīgām personām civillietās (ģimeņu tiesību jautājumos, mājokļa tiesību jautājumos, zaudējumu un parāda piedziņu strīdos, darba tiesību jautājumos), kā arī administratīvajās lietās (bāriņtiesas lēmuma par bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību pārsūdzēšanas ietvaros un citās lietās, ievērojot lietas sarežģītību). Sniedz juridisko palīdzību patvēruma meklētājiem bēgļa vai alternatīvā statusa piešķiršanas un aizturēšanas procedūras, kā arī ārzemniekiem atgriešanās procesa ietvaros.

<http://www.jpa.gov.lv/>

Adrese: Pils laukums 4, Rīga, LV-1050

Bezmaksas informatīvais tālrunis: 80001801, tālrunis: 67514208

E-pasts: jpa@jpa.gov.lv

Tiesībsarga birojs

Aizsargā cilvēktiesības, novērš diskrimināciju un sekmē valsts varas tiesisku, lietderīgu un labas pārvaldības principam atbilstošu īstenošanu. Tiesībsargs, izskatot privātpersonu iesniegumus, likumā paredzētos gadījumos ierosina pārbaudes lietu, ja: valsts vai pašvaldības institūcijas vai to amatpersonas, iespējams, ir pārkāpušas Satversmē un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos noteiktās cilvēktiesības; pret personu, iespējams, ir pieļauta diskriminācija vai vienlīdzīgas attieksmes pārkāpums; valsts un pašvaldību iestādes vai to amatpersonas pret personu, iespējams, ir pieļāvušas labas pārvaldības principa pārkāpumu.

www.tiesibsargs.lv

Adrese: Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010

Tālrunis.: 67686768

E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Latvijas Cilvēktiesību centrs (LCC)

Neatkarīga nevalstiska organizācija, kas nodarbojas ar integrācijas (minoritāšu tiesības un iecietības veicināšana), diskriminācijas un naida noziegumu novēršanas, patvēruma, migrācijas un pamatbrīvību (pulcēšanās, vārda brīvība u. c.) jautājumiem, kā arī ar cilvēktiesību jautājumiem slēgtajās iestādēs (cietumi, policija, imigrantu aizturēšanas vietas). ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos (*UNHCR*) projekta ietvaros nodrošina juridisko palīdzību patvēruma meklētājiem. Konsultē diskriminācijas un naida noziegumu gadījumos.

www.cilvektiesibas.org.lv. Informācija pieejama latviešu, krievu un angļu valodā.

Adrese: Skolas iela 21, 6. stāvs, 609C, Rīga, LV-1010

Tālrunis: 67039290

E-pasts: office@humanrights.org.lv

3.5. Sociālais atbalsts, palīdzība mājokļa jomā

Valsts Sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA)

VSAA darbības mērķis ir īstenot valsts politiku sociālās apdrošināšanas un valsts sociālo pabalstu jomā, kā arī administrēt valsts izdienas pensijas un valsts fondēto pensiju shēmu. Sniedz konsultācijas par valsts pabalstiem un to apmēru.

www.vsaa.gov.lv

Adrese: Lāčplēša iela 70a, Rīga, LV-1011

Tālruņi: 67011838, 67013601

E-pasts konsultācijām: konsultacijas@vsaa.lv

Rīgas Sociālais dienests

Rīgas Sociālais dienests nodrošina: sociālās palīdzības sniegšanu Rīgas iedzīvotājiem atbilstoši normatīvajiem aktiem; Rīgas domes saistošajos noteikumos paredzēto sociālās palīdzības pabalstu piešķiršanu; sociālo pakalpojumu organizēšanu un sniegšanu Rīgā dzīvojošām personām, ģimenēm un personu grupām saskaņā ar normatīvajiem aktiem; informācijas pieejamību Rīgas iedzīvotājiem par iespējām saņemt sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību; atkarību profilaksi Rīgas iedzīvotāju vidū savas kompetences ietvaros; Rīgas iedzīvotāju nodarbinātības jautājumu risināšanu, sadarbojoties ar kompetentām valsts un pašvaldību iestādēm.

www.ld.riga.lv/lv/paklautibas-iestades/rigas-domes-socialais-dienests.html

Adrese: Baznīcas iela 19/23 (1. stāvs), Rīga, LV-1010

Informatīvais tālrunis: 67105048

E-pasts: soc@riga.lv

Sociālo pakalpojumu aģentūra

Sniedz profesionālu psihosociālu palīdzību cilvēkiem dažādu dzīves grūtību situācijās.

www.krize.lv

Adrese: Elizabetes iela 75, Rīga, LV-1050

Tālruni: 67324505, 29244182

E-pasts: SPAgentura@gmail.com

Krīzes centrs „Mīlgrāvis”

Ģimenes krīzes centrs „Mīlgrāvis” ir institūcija, kurā tiek sniegta sociāla un psiholoģiska palīdzība krīzes situācijās nonākušām sievietēm, sievietēm ar bērniem. Šeit bez maksas tiek nodrošināta psiholoģiskās palīdzības sniegšana audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētājiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā, kā arī bez vecāku gādības palikušiem bērniem arī pēc pilngadības sasniegšanas.

<http://www.krize.lv/gimenes-krizes-centrs-milgravis/>

Adrese: Ezera iela 21, Rīga, LV-1034

Tālruni: 67398383, 67012515

3.6. Nepilngadīgie bez pavadības

Labklājības ministrija

Vadošā valsts pārvaldes iestāde darba, sociālās aizsardzības, bērnu tiesību aizsardzības, bērnu un ģimenes tiesību, kā arī personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju un dzimumu līdztiesības jomā. No valsts budžeta līdzekļiem sedz pašvaldības izdevumus par nepilngadīga patvēruma meklētāja bez pavadības izmitināšanu bērnu aprūpes iestādē vai audžuģimenē.

www.lm.gov.lv

Adrese: Skolas iela 28, Rīga, LV-1331

Tālrunis: 80205100

E-pasts: lm@lm.gov.lv

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija

Uzrauga un kontrolē normatīvo aktu ievērošanu bērnu tiesību aizsardzības jomā, tostarp sniedz valsts un pašvaldību iestādēm un citām institūcijām ieteikumus bērnu tiesību aizsardzības nodrošināšanai un pilnveidošanai, kā arī īsteno audžuģimeņu atbalsta pasākumus.

www.bti.gov.lv

Adrese: Ventpils iela 53, Rīga, LV-1002

Tālrunis: 67359128

Fakss: 67359159

E-pasts: pasts@bti.gov.lv

Rīgas bāriņtiesa

Bāriņtiesa ir aizbildnības un aizgādības iestāde, kas prioritāri nodrošina bērna vai citas rīcībnespējīgas personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

https://pasvaldiba.riga.lv/LV/Channels/Riga_Municipality/Executive_authority/ipasa_statusa_institucijas/RigasBarintiesa/default.htm

Adrese: Kalēju iela 78, Rīga, LV-1050

Tālrunis: 67037746

Fakss: 67037338

E-pasts: bt@riga.lv

Ropažu bārintiesa

Uzkrāta pieredze darbā ar nepilngadīgiem bez pavadības.

<https://ropazi.lv/lv/sabiedriba/sociala-palidziba/barintiesa/>

Adrese: [Rīgas iela 13, Ropaži, Ropažu novads, LV-2135](#)

Tālrunis: 67918218, 29133315

E-pasts: barintiesa@ropazi.lv

3.7. Psihologa pakalpojumi un konsultācijas garīgās veselības jomā

Krīžu un konsultāciju centrs „Skalbes”

Sniedz profesionālu palīdzību, atbalstu un informāciju cilvēkiem, kuri nonākuši krīzes situācijā. Nodrošina diennakts krīzes tālruņa darbu un piedāvā individuālās psihologa un psihoterapeita konsultācijas pieaugušajiem un bērniem (par maksu).

www.skalbes.lv

Adrese: Kungu iela 34, Rīga, LV-1050

Darba laiks: 9.00–17.00

Tālrunis: 24551700

Diennakts krīzes tālrunis: 67222922, 27722292

E-pasts: skalbes@skalbes.lv

Resursu centrs sievietēm „Marta”

Sieviešu tiesību aizstāvības organizācija, kura mērķtiecīgi strādā, lai sniegtu atbalstu sievietēm un viņu bērniem un palīdzētu cilvēku tirdzniecībā un no partneru vardarbības cietušām sievietēm. Sniedz profesionālu palīdzību un atbalstu grūtās dzīves situācijās. Piedāvā sociālā darbinieka, psihologa, psihoterapeita, jurista un citu speciālistu konsultācijas.

www.marta.lv/

Adrese: Matīsa iela 49-3, Rīga, LV-1009

Tālrunis: 67378539

E-pasts: centrs@marta.lv

Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem „ZELDA”

Veicina cilvēku ar garīgiem traucējumiem – gan cilvēku ar intelektuālās attīstības traucējumiem, gan cilvēku ar psihiskās veselības traucējumiem – tiesību ievērošanu un interešu aizstāvību.

www.zelda.org.lv

Adrese: Mārupes iela 4-31, Rīga, LV-1002

Tālrunis: 67442828

E-pasts: zelda@zelda.org.lv

3.8. Palīdzība atgriešanās jautājumos

Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) darbības mērķis ir nodrošināt migrācijas sakārtotu un humānu pārvaldību, veicināt starptautisko sadarbību migrācijas jautājumos, palīdzēt meklēt migrācijas problēmu praktiskus risinājumus un sniegt humāno palīdzību migrantiem, tostarp bēgļiem un valsts iekšienē pārvietotajām personām. Projektu ietvaros *IOM* Rīgas birojs sniedz brīvprātīgās atgriešanās reintegrācijas palīdzību trešo valstu pilsoņiem.

www.iom.lv/lv (Rīgas birojs)

Adrese: ANO nams, Pils iela 21, LV-1050, Rīga, LV-1050

Tālrunis: 67503627

E-pasts: imezs@iom.int

3.9. Nevalstiskās organizācijas, kuras strādā ar dažādiem jautājumiem

Biedrība „Patvērums „Drošā māja””

Dibināta ar mērķi attīstīt atbalsta pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušām personām, legālajiem imigrantiem, tai skaitā patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām, kurām piešķirts alternatīvais statuss.

No 2016. gada maija īsteno projektu “**Informācijas centrs imigrantiem**”. Projekta galvenā mērķa grupa ir **trešo valstu pilsoņi, tai skaitā bēgļi, personas ar alternatīvo statusu un patvēruma meklētāji, kas likumīgi uzturas Latvijas teritorijā.**

Centra kontaktpunkti ir pieejami Rīgā, Liepājā, Daugavpilī, Jelgavā un Cēsīs. Centrs darbojas kā vienas pieturas aģentūra, nodrošinot informāciju un atbalstu klientiem, pakalpojumu sniedzējiem un Latvijas iedzīvotājiem, tai skaitā sniedzot tūlku pakalpojumus Latvijā retāk sastopamās valodās: arābu, kurdu, farsi, dari, tigriņu, uzbeku, puštu u. c.

www.integration.lv. Informācija pieejama latviešu, krievu un angļu valodā.

Bezmaksas konsultāciju tālruni:

Rīga: 25565098, 28612120

Latgale: 25723222

Zemgale: 25719588

Kurzeme: 25719118

Vidzeme: 25719266

No 2016. gada decembra līdz 2018. gada maijam iepirkuma ietvaros sniedz **sociālā darbinieka un sociālā mentora pakalpojumus patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu**. Pakalpojuma ietvaros galvenokārt tiek sniegts atbalsts dažādu sadzīvisku situāciju risināšanā, tai skaitā nodrošinot pavadību uz medicīnas iestādēm, skolu, uz dažādām valsts un pašvaldību iestādēm, dzīvokļa meklēšanā u. tml.

<http://patverums-dm.lv/>; www.integration.lv/; www.beglis.lv//www.refugees.lv

Adrese: Lāčplēša iela 75-9/10, Rīga, LV-1011

Tālrunis: 67898343

E-pasts: drosa.maja@gmail.com

Latvijas Sarkanais Krusts (LSK)

Sniedz humānos pakalpojumus cilvēkiem, kam palīdzība nepieciešama visvairāk. LSK ir uzkrājis ilggadēju pieredzi darbā ar sociālās atstumtības riskam pakļautajām iedzīvotāju grupām – individuāliem klientiem, grupām, ģimenēm ar bērniem, trešo valstu valstspiederīgajiem, patvēruma meklētājiem, bēgļiem, personām ar alternatīvo statusu, tādejādi sekmējot klienta krīzes situācijas pārvarēšanu un veicot šo personu iekļaušanos Latvijas sabiedrībā.

Atsevišķos gadījumos nodrošina īslaicīgu (3–6 mēnešu) mītni, bez dzīvesvietas palikušām personām, iepriekš saņemot Rīgas Sociālā dienesta nosūtījumu.

www.redcross.lv/lv/. Informācija pieejama latviešu, krievu un angļu valodā.

Adrese: Šarlotes iela 1D, Rīga, LV-1001

Tālrunis: 67336651

E-pasts: secretariat@redcross.lv

Biedrība „Gribu palīdzēt bēgļiem”

Brīvprātīgo biedrība, kas nodrošina praktisko atbalstu patvēruma meklētājiem un bēgļiem (ziedojumu vākšana, drēbju un pārtikas nodrošināšana, palīdzība mājokļa un darba atrašanā, u. c.).

Informācija pieejama: <https://www.facebook.com/groups/1044267682279709/>

Biedrības vadītājs Egīls Grasmanis

Tālrunis: 29419314

E-pasts: gribupalidzetbegliem@gmail.com

Radošā apvienība jauniešiem „TREPES”

Brīvprātīgo darbs ar bērniem, jauniešiem un senioriem no sociāli iekļaujamajām grupām, starpkultūru izglītības semināri un apmācības, sarunvalodas apmācības, latviešu kultūras vakari, radošās darbnīcas bērniem, jauniešiem un ģimenēm.

Facebook: www.facebook.com/NVOTrepes

Adrese: Brīvprātības māja, Lāčplēša iela 70B-1, Rīga, LV-1011

Tālrunis: 28356548 (vadītāja Ramona Liepiņa)

E-pasts: ra.trepes@inbox.lv

Svētā Jāņa palīdzība

Sabiedriskā labuma organizācija, kas sniedz praktisku palīdzību un atbalstu cilvēkiem, kuri nonākuši grūtībās vai neierastā situācijā. Nodrošina humāno palīdzību – apģērbu un apavu sadales punkti Rīgā un Latvijā, ka arī mazturīgo ēdināšana – „zupas virtuve”.

www.svjp.lv

Adrese: Laktas iela 8, k-1, Rīga, LV-1013

Tālrunis: 67339190

E-pasts: info@svjp.lv

Nodibinājums „Caritas Latvija”

Sniedz humāno palīdzību riska grupām, tostarp patvēruma meklētājiem, bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu (vienreizējas pārtikas pakas pēc nepieciešamības, apģērba ziedošana).

www.caritas.lv

Adrese: Katoļu iela 14, Rīga, LV-1003

Tālrunis: 29552102

E-pasts: info@caritas.lv

Kultūras apvienība „Dialogu nams”

Biedrības mērķi ir sekmēt sociālo vienotību, nodrošinot kontaktu starp kopienām, veicināt starpkultūru komunikāciju, iesaistīt cilvēkus, izmantojot diskusiju forumus, kursus, konferences, sekmēt dialogu par virkni sociālo jautājumu.

www.dialogunams.lv

Adrese: Slāvu iela 2, Latgales priekšpilsēta, Rīga, LV-1019

Tālrunis: 29792689

E-pasts: info@dialogunams.lv

Arābu kultūras centrs

Veicina arābu sociālo iekļaušanos Latvijas un Eiropas Savienības sabiedrībā un stiprina kultūras un sociālās saites starp arābu pasauli un Latviju, organizējot apmācības un informatīvus pasākumus par arābu kultūru, arābu valodas kursus un īstenojot citus pasākumus un projektus.

www.bakc.lv

Adrese: Kaļķu iela 28, 7. stāvs, LV-1050

Tālrunis: 26588961

E-pasts: info@bakc.lv

Kultūras un izglītības centrs “Miras”

Darbības mērķis ir veicināt izpratni par musulmaņu tautu caur kultūru un izglītību; veicināt musulmaņu tautu izglītību, zinātņi, kultūru, mākslu, izglītošanas, personīgo garīgo attīstību; nostiprināt tautu mieru, draudzību un vienprātību; novērst nacionālos un reliģiskos konfliktus u. c.

<https://www.facebook.com/MirasRiga/>

Adrese: Lāčplēša iela 35-2, Rīga, LV-1011

Tālrunis: 26210643

Eiropas Savienības sīriešu asociācija

Darbības mērķis ir sekmēt Eiropas Savienības valstīs dzīvojošo sīriešu integrāciju Eiropas Savienībā; veicināt pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un stiprināt atbalstu sociālajam taisnīgumam, demokrātijai un ilgtspējīgai attīstībai; sekmēt starpkultūru dialoga attīstību un dažādu kultūru mijiedarbību Latvijā, Eiropas Savienībā u. c. (trešajās) valstīs, nodrošinot Latvijas un Eiropas Savienības ilgtspējīgu attīstību u. c.

Epasts: bbinfodesk@gmail.com